

Rattenkoningen

Een artikel over wat de fantasie van mensen altijd heeft beziggehouden.

Eeuwenlang heeft men gedacht dat ratten een wijze leider volgden, een grote intelligente rat, sluwer dan zijn volgelingen.

De Zwitserse zoöloog Konrad von Gesner maakt hierover al een eerste vermelding in zijn *Historia Animalium* (1555-58) waarin hij schrijft; "Sommige mensen zeggen dat de rat (leider) enorm groeit naarmate hij ouder wordt en door jongere ratten gevoerd moet worden, men geeft hem de naam 'Koning Rat'".

Volgens verhalen zou 'Koning Rat' het formaat van een middelgrote hond bereiken.

Iedere zichzelf respekterende koning is in het bezit van een troon; dit lossen de ratten als volgt op. Een aantal ratten gaan met opgestoken staarten in een kring staan en vormen op die manier een troon waarop de koning plaats kan nemen. Nu wil het wel eens voorkomen dat de staarten van de troonvormende ratten in de knoop raken en het fenomeen Rattenkoning is ontstaan.

WAT IS EEN RATTENKONING?

Een rattenkoning is een aantal ratten die met de staart(punt)en aan elkaar vastzitten.

De staart(punt)en zijn nooit met elkaar vergroeid maar in elkaar verward en soms ook in de knoop geraakt.

Het zijn in ieder geval onontwarbare staartknoedels. Gordiaanse knoop is een goede omschrijving.

VONDSTEN VAN RATTENKONINGEN

Rattenkoningen zijn zeer zeldzaam, in de afgelopen 400 jaar zijn er maar 56 meldingen van vondsten bekend, waarvan voor een aantal aan de echtheid getwijfeld moet worden.

Rattenkoningen zijn zowel dood als levend gevonden. De eerste beschreven rattenkoning werd op 4 juli 1683 in Straatsburg gevonden. De recentste koning is van februari 1963, dit is ook de enige koning die ooit in Nederland

(Rucphen) is gevonden. Deze koning van Rucphen is beschreven door ir. A.J. Ophof (1964).

Het gros van de koningen is in Duitsland gevonden.

Het aantal individuen waaruit een koning bestaat is nogal verschillend.

In Berlijn (1949) vond men een koning die uit 3 levende ratten bestond, maar in Buchheim (1828) werd een koning gevonden van 32 stuks die helaas alle dood waren. Een andere spektakulaire vondst komt uit Döllstadt waar men in december 1822 op één dag in een schuur 2 levende koningen vond. Eén koning telde 14 individuen en de ander 28.

Waar komen de meldingen/vondsten vandaan:

Duitsland	45
Frankrijk	5
Java	3
Zwitserland	1
België	1
Nederland	1

Alle koningen die gevonden zijn bestonden uit Zwarte ratten (*Rattus rattus*, L.) op één uitzondering na.

Eén van de koningen van Java werd gevonden in Buitenzorg (1918) en bestond uit 10 Veldratten (*Rattus brevicaudatus*).

Van Bruine ratten (*Rattus norvegicus*, B.) is nog nooit een koning gevonden.

Eén verklaring hiervoor is dat de Zwarte rat vergeleken met de Bruine rat een veel langere staart heeft, en met een korte staart is de kans op de vorming van een koning nihil.

HOE ONTSTAAT EEN RATTENKONING?

Over het ontstaan van een rattenkoning komt men niet verder dan een aantal veronderstellingen. Het weinige dat met zekerheid kan worden gezegd is dat de meeste koningen in of na een strenge kouperiode zijn gevonden. Dit zou kunnen betekenen dat de dieren in ieder geval voor het slapen dicht op elkaar zijn gekropen op zoek naar warmte. Wanneer de dieren tijdens het slapen wat urine laten lopen, bestaat de mogelijkheid dat

staartdelen aan elkaar vastvriezen. Een aardige veronderstelling, maar deze wordt dan weer teniet gedaan door de vondst van de koning in Buitenzorg (Java) waar vorst onbekend is.

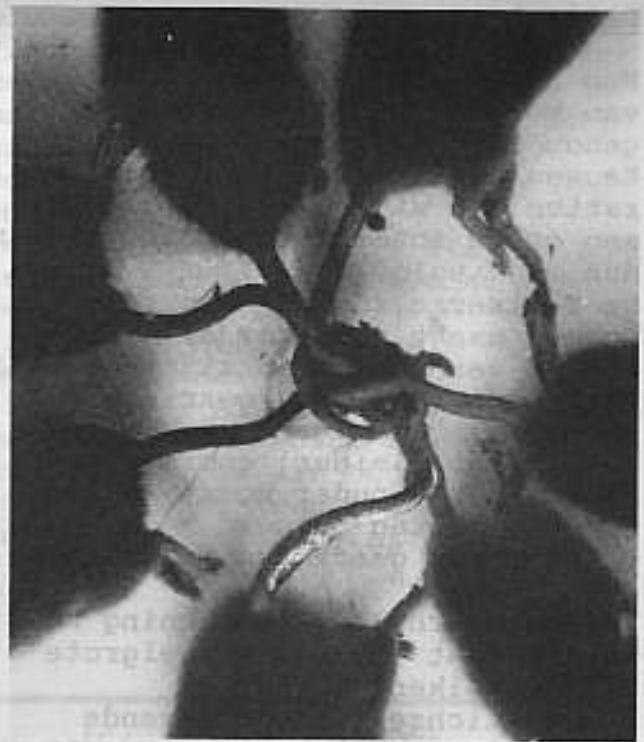
De veronderstelling dat de knoop zou ontstaan in de baarmoeder van het moederdier wordt weer ontkracht door de vondst van een koning waarin zowel jonge als volwassen dieren verknoopt zijn (Buchheim, 1828).

De meest gangbare verklaring voor het fenomeen rattenkoning is dat de dieren (jong en oud) dicht bij elkaar in het nest kruipen, in het nest bevinden zich allerlei voedselresten, uitwerpselen kortom van alles wat plakkerig is. De dieren rommelen voor het slapen gaan wat en de lange staarten glijden langs, over en onder elkaar.

Wanneer de rustperiode aanbreekt kan verkleving plaatsvinden. De knoop kan dan ontstaan als de dieren weer actief worden en ieder individu zijn eigen weg kiest. Maar deze gangbare verklaring levert ook weer een probleem op en wel dit:

Hoewel de Zwarte rat meer vegetarisch is ingesteld dan bijv. de Bruine rat is kannibalisme hem niet onbekend.

Men mag stellen dat wanneer Zwarte ratten verknoopt zijn er paniek uitbreekt, de dieren zullen dan

alles doen om los te komen, desnoods hun eigen staart af bijten of die van een ander. Maar nu het vreemde, alle koningen die gevonden zijn en met de titel betrouwbaar bestempeld worden verkeerden in een goed doorvoedde en onbeschadigde staat. Het fenomeen Rattenkoning is een raadsel en zal dit tot in lengte van dagen blijven.

DE RATTENKONING VAN RUCPHEN

De rattenkoning van Rucphen werd in februari 1963 gevonden op een boerenbedrijf aldaar.

De koning bestaat uit 7 volwassen ratten en wel 5 wijfjes en 2 mannetjes.

Wanneer je de staartknoop goed bekijkt (op de foto niet te zien) blijkt één dier vrijwel met zijn hele staart in de knoop verwickeld te zijn en van de overige 6 slechts een groter of kleiner gedeelte van de uiteinde van de staart.

De rattenkoning van Rucphen bevindt zich in het Rijksmuseum voor Natuurlijke Historie te Leiden alwaar de foto's gemaakt zijn.

Foto's: W.A. Voet

Jos van Vlodrop

Suggesties/literatuur zijn van harte welkom.

